

Mina ZIROJEVIĆ¹
Sanja JELISAVAC²

UDK 339.743
Bibliid 0025-8555,54(2002)
Vol. LIII, br. 1-2, pp. 99-114
Izvorni naučni rad
Januar 2002.

EVROPSKA MONETARNA UNIJA I EVRO

ABSTRACT

The authors present and analyses the effects of introducing EURO on the European Union Market. On 1 January 2002, the euro banknotes and coins are introduced in 12 Member States of the European Union. But what is the background to the euro? Which countries are involved? How did the euro evolve? On the following pages, you will find the answers to these and many other questions along with all the information you will need about the biggest monetary changeover in history. So, whether you are in Europe or elsewhere in the world, why not take a journey with us to discover how the euro evolved?

1. Uvod

Evro je jedinstvena valuta za koju se opredelila Evropska monetarna unija (EMU) koju, za sada, čini 12 članica Evropske unije (EU), i to: Nemačka, Francuska, Irska, Finska, Belgija, Holandija, Luksemburg, Španija, Portugalija, Austrija, Italija i Grčka. Evro zoni nisu pristupili Velika Britanija, Danska i Švedska.

Kao nastavak integracionih procesa zemalja Zapadne Evrope imamo i Evropski monetarni sistem (EMS).³ Osnovan je 1978. godine u Briselu, a

-
- 1 Mina Zirojević, saradnik Instituta za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
  - 2 Sanja Jelisavac, saradnik Instituta za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
  - 3 "Ekonomija od A do Z", Redaktori Milica Bogdanović i Lazar Šestović, Dosije, Beograd, 2002.

počeo je da funkcioniše 1979. godine. Osnovni cilj EMS-a je bio da obezbedi monetarnu stabilnost i saradnju u okviru ovih zemalja, ali i da stabilizuje njihove intervalutarne odnose. EMS se zasniva na mehanizmu deviznih kurseva, a odstupanje koje je dozvoljeno od centralnih kurseva je 2,5%, osim za italijansku liru 6%. Centralne banke zemalja članica se obavezuju da intervenišu u slučaju prekoračenja ili pada deviznih kurseva iznad dozvoljenih odstupanja.

Centralno mesto u okviru EMS-a zauzimao je ECU (danas EVRO) koji služi za utvrđivanje međusobnih deviznih kurseva i granica u kojima devizni kursevi mogu fluktuirati. Članice EMS-a su sve zemlje EU i one kod Evropskog fonda za monetarnu saradnju deponuju 20% svojih rezervi u zlatu i devizama, a zauzvrat dobijaju evre, do sredine 2002. godine kada će se izvršiti potpuna zamena nacionalnih valuta sa evrom.

Monetarna unija je privredni prostor sačinjen od više nacionalnih privreda koje su prihvatile jedinstveno merilo cene. Dakle, monetarna unija je valutno područje u okviru ekonomskog prostora s jedinstvenim tržištem - s jedinstvenim uslovima privređivanja, zaštitom i makroekonomskim ciljevima u kome važi jedna valuta.

Teorijski, ovo može biti ostvareno na dva načina: proširivanjem jedne nacionalne valute na ceo integrisani privredni prostor (fiksni paritetima nacionalnih valuta), ili uvođenjem nove zajedničke valute. EU se odlučila za ovo drugo rešenje.

Ono što valja istaći jeste da, sa pojavom evra, zemlje članice EMU prelaze sa kontrolisano fluktuirajućeg na fiksno određeni kurs između evra i nacionalnih valuta. Što se tiče odnosa evro-valute država nečlanica, oni ostaju fluktuirajući i zavisni od kretanja ponude i tražnje na tržištu novca.

Sama konverzija, recimo, nemačke marke (DEM) u francuski franak (FRF) se odvija posredstvom evra i postupak je nazvan *triangulacija*.

Za ove transakcije banke ne zaračunavaju nikakvu proviziju, čime nestaje kategorija dobitak/gubitak na valutnim razlikama. Dakle, valutni rizik nestaje u okviru EMU, ali ne treba zanemariti rizike koji se javljaju na međunarodnom tržištu novca. Rizici oscilacija evra u odnosu na dolar, jen i funtu su još uvek prisutni.

Za oficijelni način izražavanja odnosa između valuta izabrano je direktno notiranje što znači da se evro izražava u jedinicama nacionalne valute, a ne obrnuto (npr. 1 EUR = 1.95 DEM, a ne 1 DEM = 0.51 EUR).

Slika 1. Zemlje Evrolenda⁴

2. *Dinamika stvaranja EMU*

Uvođenjem evra dovršen je proces izgradnje Evropske monetarne unije (EMU). Taj postupak je imao tri faze.

U prvoj fazi, (1. jul 1990 - 1. novembar 1993), izvršena je liberalizacija kretanja kapitala otklanjanjem većine preostalih restrikcija (do kraja 1990). Jedinствeno evropsko tržište nastalo je 1. januara 1993, povećanom koordinacijom po pitanju ekonomskih politika i intenziviranjem kooperacije između centralnih banaka zemalja članica. Potom je fiksirana korpa valuta (1. novembra 1993), na osnovu koje se izračunavala vrednost ECU-a (European Currency Unit) kao obračunske jedinice. Na ovaj način stvoren je Evropski monetarni sistem (European Monetary System).

---

4 Internet, 5/21/2001, <http://www.euro.ecb.int/en/what/countries.html>.

U drugoj fazi (1. januar 1994. - kraj 1998) postavljeni su glavni temelji EMU. Kako je u ovoj fazi predviđeno ujednačavanje performansi privreda EU, određena je pomoć manje razvijenim članicama (Španija, Grčka, Portugalija i Irska). Stvoren je Kohezioni fond (kohezija – približavanje) za koji su se sredstva obezbeđivala iz već postojećih fondova: regionalnog, agrarnog i socijalnog. U Frankfurtu je osnovan Evropski monetarni institut (EMI - European Monetary Institute), dogovoren je postupak za usaglašavanje ekonomskih politika na nivou EU, i otpočeto je snižavanje "prekomernih budžetskih deficita". Evropski monetarni institut je naslednik Evropskog fonda za monetarnu saradnju, a svrha njegovog osnivanja je da se u okviru ograničenih monetarnih i finansijskih ovlašćenja pripreme uslovi za početak treće faze EMU. Iako je 1992. godine bilo predviđeno da "EKU" (ECU) bude buduća jedinstvena valuta, u decembru 1995. god. doneta je odluka da se jedinstvena valuta nazove "evro" (euro), i usvojen je kalendar za njeno uvođenje. Juna 1998. osnovana je Evropska centralna banka (European Central Bank, ECB), sa sedištem u Frankfurtu. Osnovni zadatak ECB je sprovođenje jedinstvene monetarne politike, čime se *de facto* prenosi suverenitet nacionalnih centralnih banaka u domenu vođenja monetarne politike na ECB. Cilj kome teži jeste stabilnost cena, što je neminovnost ukoliko želite stabilnu valutu. ECB koristi sledeće instrumente kako bi iskontrolisala količinu novca u opticaju: minimalne rezerve, operacije na otvorenom tržištu, kvantitativne kontrole i kamatnu stopu. Ovaj poslednji instrument je od posebnog značaja za EMU, jer REFI (kamatna stopa za refinansiranje-bila je fiksirana na 3%) ECB zaračunava bankarskom sektoru po osnovu datih kredita za likvidnost na nedeljnoj osnovi. Ova kamatna stopa je bitan indikator za kretanja cena novca na tržištu novca.

Treća faza (1. januar 1999 - 1. januara 2002) označava konačno uspostavljanje monetarne unije. To podrazumeva prenošenje ovlašćenja nacionalnih centralnih banaka na Evropsku centralnu banku i uvođenje jedinstvenog novca. Ova faza je skoro dovršena zamenom nacionalnih valuta članica EMU ("Evrolenda") jedinstvenom monetom - evrom. To znači da do kraja juna 2002. godine evro treba da postane jedina valuta "Euroland"-a, koju bi regulisala jedinstvena centralna banka. U međuvremenu, evro se uvodio u platni promet u vidu žiralnog novca (Bank Currency), tj. kao valuta za bezgotovinska plaćanja (non cash). To znači da su potrošači i dalje koristili nacionalne valute, dok su države poslovale putem evra.

Uvođenje evra ima svoje preduslove: 1) privrede zemalja EU treba da se približe i budu kompatibilne u toj meri, da jedinstvena valuta ima smisla, i 2) da EU ima mehanizam čija je svrha odbrana kupovne moći jedinstvene valute. Ovaj drugi preduslov pretpostavlja sposobnost održavanja odgovarajuće srazmere količine novca u opticaju i ponude robe i usluga.

3. Evropska centralna banka

Poverenje u valutu bez zlatne podloge počiva na uverenju da Centralna banka neće zloupotребiti svoju moć. To je *novu nominalno sidro*. Ono dalje predpostavlja *monetarnu vlast* - od Mاستrihta – i to treba da bude Evropski sistem centralnih banaka na čelu sa Evropskom centralnom bankom. Zanimljivo je pomenuti da je Evropski sistem centralnih banaka (ESCB) zapravo institucija sastavljena od ECB i nacionalnih centralnih banaka petnaestorice (petnaest zemalja članica EU), što znači da u ESCB ulaze i *engleska (Bank of England), danska i švedska* centralna banka, iako ove države nisu ušle u euro zonu. ESCB donosi odluke o jedinstvenoj novčanoj politici, ali istovremeno daje savete državama članicama o nekim finansijskim pitanjima.

Od kada je ovaj sistem stvoren, juna 1998, njegova uloga se sastoji u kreiranju i implementaciji monetarne politike, kao i sistemu plaćanja u odnosu na treće zemlje. Poverenje u evropski monetarni sistem se pritom ne dovodi u pitanje. Evropska centralna banka ima sledeće karakteristike: a) glavni cilj joj je cenovna tj. valutna stabilnost, zatim na red dolazi upravljanje monetarnom politikom EU, vođenje politike deviznog kursa (prema dolaru i jenu), upravljanje deviznim rezervama EU, nadzor nad platnim sistemom, itd; b) ima federalnu strukturu, ali odluke donosi centralizovano; c) nezavisna je od nacionalnih organa i od organa EU; d) račune polaže demokratski (javnost u radu).

Jedini subjekt kreiranja i kontrolor novčane mase je Evropska centralna banka (ECB). Njome upravljaju Odbor direktora (Executive Board - čine ga predsednik, podpredsednik ECB-a, i četiri člana koje biraju šefovi država ili vlada) i Guverneri nacionalnih centralnih banaka (NCB) koji zajedno čine Upravljački savet (Governing Council). Uže upravljačko telo naziva se Glavni savet (General Council), koji se sastoji od guvernera NCB i predsednika i podpredsednika ECB.

4. Kriterijumi konvergencije

Da bi se pristupilo postupku zamene nacionalnih valuta za evro, tj. da bi zemlja ušla u Evropsku monetarnu uniju, potrebno je ispunjenje "kriterijuma konvergencije":

- *javne finansije* – ukupni državni dug ne sme premašiti 60% jednogodišnjeg domaćeg bruto proizvoda i godišnji budžetski deficit ne sme biti viši od 3% bruto domaćeg proizvoda (GDP);
- *stopa inflacije* – prosečna stopa inflacije u toku jedne godine ne sme premašiti za više od 1,5% poena stopu inflacije u tri zemlje sa najnižom stopom;

- *devizni kurs* – fluktuacija valuta mora ostati u okviru dozvoljenih granica (+/- 2,25%), bez velikih tenzija i bez naglih devalvacija najmanje dve godine pre pristupanja EMU;
- *kamatne stope* – u periodu od jedne godine prosečna nominalna dugoročna kamatna stopa ne sme biti preko 2% poena iznad proseka kamatnih stopa u tri zemlje članice sa najnižom stopom inflacije.

Da su ovi kriterijumi postavljeni na visokom nivou dokazuje i činjenica da su skoro sve zemlje imale problema u njihovom ispunjenju do predviđenog roka. U vreme kada su kriterijumi određeni jedino je Austrija, zemlja koja tada još nije bila članica EU, imala zadovoljavajuće rezultate i Luksemburg, što je zanemarljivo, ako se uzme u obzir njegova apsolutna ekonomska snaga. Zato je i predložena strategija "Evropa u dve brzine", što znači da u prvo vreme u EMU uđu zemlje koje su spremne, a da se ostale kasnije priključe. Uslov koji je najteže ispuniti je visina budžetskog deficita. Dva su načina rešavanja ovog problema. Jedan je snižavanje rashoda, a drugi povišavanje poreza. Pošto su poreski tereti već visoki, a njihovo dejstvo na privredu nepovoljno, preostaje kao bolje rešenje snižavanje javnih rashoda.

5. Efekti uvođenja evra

Uvođenje zdrave jedinstvene valute u EU izgleda da ima blagotvorno dejstvo na njenu privredu. Sniženi su transakcioni troškovi, pogotovo u trgovanju novcem. Iščežnuo je rizik od fluktuacije deviznog kursa, hedžing i odgovarajući troškovi.

Samo mehaničko snižavanje koeficijenta zavisnosti od spoljne trgovine - time što trgovina između članica EU postaje unutrašnja trgovina - znači bitno uvećanje dela domaćeg proizvoda, koji je zaštićen od kolebanja deviznih kurseva. Ozdravljenje javnih finansija snižava kamatne stope i teret otplate duga. Privrednicima će za investicije ostati veći deo ukupne štednje, jer će država kao zajmoprimalac biti manje prisutna na finansijskom tržištu. Stabilna valuta deluje u smeru snižavanja kamatnih stopa, što pogoduje rastu investicija i zaposlenosti.

Cene dobara i usluga u celoj EU postaju lako uporedive, čime se podstiče konkurencija koja je u interesu i proizvođača i potrošača. Finansijsko tržište postaje šire i dublje, jer snižavanjem troškova poslovanja nastaju novi poslovi. EU postaje sposobnija da odgovara na spoljne izazove i da se brani od spoljnih šokova.⁵

---

5 Blagoje Babić, "Evropska Monetarna Unija, Evro i Jugoslavija", *Međunarodni problemi*, br. 4/1997, str. 395-405.

6. Kontraverze

Motivi za ulazak u EMU se razlikuju od zemlje do zemlje. Teoretičari ističu da je za Nemačku ona politički korak koji odrazava duboko uverenje da domaća stabilnost zahteva povezanost sa Francuskom. Njenim uvođenjem, Evropa dobija nemački monetarni integritet, a Nemačka se utapa u Evropu.⁶

Za Francusku, opet, EMU je sredstvo da zaštiti svoje interese u odnosu na Nemačku i Italiju. Džordž Soroš ističe "da je Francuska nastojala da stvori snažnu Uniju, kako bi se sputala uvećana Nemačka, povećanjem stepena integracije."⁷

Nemaju sve članice EU afirmativan stav prema ulasku u EMU. Najpre, Velika Britanija se drži gesla "čekati pa videti", Danska se odrekla ulaska u prvom krugu, a Švedska se koleba. Zemlje nisu spremne da se, u korist nekog nadnacionalnog organa, odreknu dela suvereniteta i prava na vođenje sopstvene monetarne i fiskalne politike. Gubljenjem kontrole nad novcem država gubi značajan deo svoje moći, gubi mogućnost da utiče na privredna kretanja, visinu kamatne stope, usmeravanje finansijskih sredstava, visinu poreza, veličinu budžeta, obim socijalne pomoći, finansiranje vojske i policije i sl. Ne treba zaboraviti ni izvesne neekonomske momente, npr. nacionalni novac se u mnogim sredinama tretira kao deo nacionalne istorije i tradicije, znači samim uvođenjem evra gubi se deo nacionalnog identiteta.

Proces stvaranja EMU prate teorijski sporovi o njenoj opravdanosti. Oni su najzastupljeniji u anglosaksonskoj literaturi.

- Prva vrsta kritika zasniva se na tezi da monetarna unija uskraćuje prednosti koje u ekonomskom prilagođavanju ima fleksibilnost deviznih kurseva (otklanja neravnotežu platnog bilansa i uopšte cena između zemalja kad su cene nefleksibilne, i omogućava svakoj zemlji nezavisnost u makroekonomskoj politici).⁸
- Druga vrsta kritika zasnovana je na teoriji o "optimalnom valutnom području" čijim se začetnikom smatra Robert Mundel. Ona ističe da je za ograničenje jednog valutnog područja bitan stepen pokretljivosti činilaca proizvodnje, tj. kapitala i radne snage. Ova pokretljivost vrši ulogu koju ima menjanje deviznog kursa, a gde ona ne postoji, i obratno.⁹

---

6 Rudi Dorbusch, "Euro Fantasies", *Foreign Affairs*, September-October 1996, p. 116.

7 George Soros, "Can Europe work?", *Foreign Affairs*, September/October 1996, p. 9.

8 James Meade, "The Balance-of-Payments problems of European free trade area", *Economic Journal*, Vol. 67, September 1957, pp. 379-396.

9 Robert A. Mundell, "A theory of optimal currency area", *American Economic Review*, September 1961.

- Brojni kritičari iz SAD osporavali su ekonomsku opravdanost EMU. Jedna od njih (Martin Felstein, nekadašnji predsenik Ekonomskog saveta Predsednika SAD), ističe da EU ne ispunjava ni jedan od uslova za jedinstvenu valutu: da su zemlje koje je usvajaju izložene sličnim šokovima, da je radna snaga visoko pokretljiva.¹⁰
- Gari Beker (Garry Becker) iz čikaške škole smatra da su nezaposlenost i nemogućnost korišćenja deviznih kurseva za prilagođavanje ozbiljni argumenti protiv EMU.¹¹
- Džordž Soroš takođe kritikuje EMU. On prihvata da je jedinstveno tržište neodrživo bez jedinstvene valute, ali smatra da je "metod za njeno uvođenje pogrešan". Pod tim podrazumeva definisana merila koja mora da zadovolji svaka članica, i kalendar za to. Istovremeno, pre uvođenja jedinstvene valute, smatra Soroš, EU bi morala rešiti pitanje nezaposlenosti. U suprotnom, ona bi mogla da joj zapečati sudbinu. Da bi se evro uveo na zdravoj osnovi, po njemu, EU bi trebalo da primeni koordinirani program stimulacije privrednog rasta, i istovremeno snizi namete za zapošljavanje, doprinose za socijalno osiguranje, i skreše javne rashode. Stoga bi "kriterijumi konvergencije" morali biti zaobidjeni.¹²

7. Otvorena pitanja

Uvođenje evra otvara mnoga pitanja za koje se danas još ne znaju odgovori. Evropska unija kao celina s jedinstvenom valutom je zatvorenija nego i jedna njena članica zasebno. Njen koeficijent zavisnosti od spoljne trgovine (ako se ne računa trgovina između samih članica), iznosi svega oko 23% (tj. vrednost njene spoljne trgovine iznosio je 1997. godine 23% njenog društvenog proizvoda). To znači da uvođenje evra ima za posledicu rast prevage unutrašnje ekonomske politike nad koordinacijom politike sa trećim zemljama.

ERM označava mehanizam održavanja utvrđenih deviznih kurseva u okviru EMS. Sve zemlje uključene u sistem utvrđuju međusobne devizne paritete (tzv. centralne kurseve) i obavezuju se da intervencijama održavaju devizne kurseve svojih valuta u granicama +/- 4,25 %, u odnosu na paritet, a za neke slabije valute predviđena je mogućnost fluktuacije +/-6%. Ako kurs

---

10 Martin Feldstein, "Does Europe need a single currency?", *Washington Economic Reports*, USIS, Belgrade, December 9, 1991, p. 7.

11 Gari Beker "Monetarna Unija je greška". Intervju španskom listu »El Pais«. Pomenuto u »Politika«, 21. juna 1997.

12 George Soros, "Can Europe work?", *Foreign Affairs*, September/October 1996, p. 9.

jedne valute pređe "prag odstupanja", koji je određen kao 75% od maksimalno dozvoljenog odstupanja od centralnog deviznog kursa, pristupa se intervencijama na deviznom tržištu i preduzimaju se druge mere iz oblasti domaće ekonomske politike. Predviđena je mogućnost da centralne banke zemalja članica, u slučaju potrebe, odobravaju jedna drugoj kratkoročne pozajmice. Povremeno se vrši revizija centralnih kurseva. Godine 1993. proširene su margine za oscilacije deviznih kurseva u okviru ERM na 15% iznad i ispod utvrđenog deviznog pariteta.¹³

Pošto članice EU ne ulaze u EMU odjednom, odmah se postavlja pitanje deviznog kursa između zone evra i valuta članica EU koje nisu ušle u ovu zonu, zbog čega je i smišljen ERM-2 (Exchange Rate Mechanism). Tako, posredno, cela EU postaje zona evra.

Spor rast privrede EU kao celine i nedovoljnost koordinacije ekonomskih politika članica EU i EMU, takođe, pojačava neizvesnost u pogledu čvrstine i postojanosti evra.

U početnoj fazi uvođenja evra potražnja iz inostranstva za aktivom denominiranom u evru biće viša od ponude. To bi moglo voditi aprecijaciji evra, što bi članicama EU prouzrokovalo platni deficit. To bi, pak, vremenom moglo uvećati ponudu aktive u evru što bi vodilo njegovoj deprecijaciji. Po jednoj pretpostavci, članice EU su možda previše deprecirale svoje valute u odnosu na dolar, kako bi se postigla odgovarajuća konkurentnost EU na svetskom tržištu.

Današnja svetska ponuda aktive u valutama članica EU je znatno ispod važnosti privrede Unije, jer su joj finansijska tržišta isparcelisana. Sa EMU to će se izmeniti. Integrirano tržište omogućiće snižavanje troškova poslovanja pa i snižavanja kamatnih stopa. Tako bi uzajmljivanje moglo postati jeftinije.

Uvođenje evra posebno će istaći problem upravljanja konjunkturuom. Devizni kurs više neće biti instrument prilagođavanja unutar Unije. Tako bi rigidnost tržišta radne snage mogla umanjiti sposobnost pojedinih članica da odgovaraju na šokove. Tu se opet vraća strukturni problem, koji zaoštava problem fiskalnog prilagođavanja.

Najozbiljniji fiskalni problemi na putu afirmacije evra su: visok poreski teret i visoki socijalni transferi. Početkom druge dekade ovoga veka brzo će porasti udeo broja penzionera u ukupnom broju stanovnika, što će povisiti izdatke za penzije i zdravstvenu zaštitu. Iz političkih razloga teško se snižavaju troškovi za socijalne programe. Istovremeno će opasti ukupan broj zaposlenih. Izbor pred vladama biće: povećati poreze ili odstupiti od "kriterijuma konvergencije".

---

13 "Ekonomija od A do Z", Redaktori Milica Bogdanović i Lazar Šestović, Dosije, Beograd, 2002

Po Fredu Bergstenu, odnos između evra i dolara mogao bi biti izvor iskušenja za ekonomske politike, uključujući ekonomsku politiku SAD.¹⁴ Postoji sumnja da EMU vodi politiku potcenjenog evra. To izaziva sumnju da bi EU tako mogla da izvozi nezaposlenost i da omogući evru da postane čvrsta valuta, a da pri tome Unija ne podnese nikakav trošak za zauzimanje odgovarajućeg konkurentskog položaja na svetskom tržištu.

Glavni problem što članice EU u zamenu za gubitak monetarne suverenosti nemaju na raspolaganju odgovarajuće fiskalne mere niti strukturne promene.

8. Povlačenje iz optičaja nacionalnih valuta

Početak drugog mececa uvođenja evro banknota u optičaj, u proseku, devet od deset plaćanja u kešu obavljaju se u evru. Blizu tri četvrtine registar kasa je usaglašeno prema evru. Manje od dve nedelje nakon lansiranja evra veoma malo nacionalnih valuta je ostalo u cirkulaciji.

Plaćanje gotovim novcem u evru, u odnosu na plaćanje u drugim valutama, 3. februara 2002. godine je iznosilo skoro 92%. Preko 90% svih vrsta plaćanja u svim zemljama članicama Evrolenda obavlja se u ovoj valuti. Prelazak na zajedničku valutu je praktično dovršen (sa 95% i više) u pet zemalja (Nemačka, Irska, Finska, Luksemburg, Holandija). U zemljama Evrolenda je ostalo još vrlo malo nacionalne valute u optičaju. Uvođenje evra je dočekano sa velikim entuzijazmom od strane stanovnika zemalja članica. Nova valuta je vrlo brzo ušla u optičaj putem neočekivano brze konverzije na automatima.

Zanimljiv je i podatak da postoji veliko interesovanje za falsifikovanjem ovih novčanica. Ali falsifikati su vrlo loši i prevare su, na svu sreću, vrlo brzo otkrivene. Kompanije za transport novca su sada koncentrisane na prikupljanje valuta koje se povlače iz optičaja pa je opasnost od kriminala skoro nestala. Aktivnost u bankama se polako vraća u normalu.

9. Značaj evra

Značaj evra¹⁵ možemo razmatrati sa pozicija velikih međunarodnih valuta. Postoji sedam karakteristika koje se moraju ispuniti kako bi se jedna valuta mogla smatrati međunarodno značajnom. Prva karakteristika je da valuta pokriva veliku transakcionu oblast. Druga je stabilna monetarna

---

14 Fred Bergsten, "The Dollar and the Euro", Foreign Affairs, July-August 1997. p. 84.

15 Videti: Robert Mundell, "The Euro: How Important?", Cato Journal, Vol.18, No.3, Winter 1999, pp. 442-444.

politika. Švajcarska, na primer, ima stabilnu monetarnu politiku, ali malu transakcionu oblast, tako da švajcarski franak (SFR) nikad ne može biti valuta od međunarodnog značaja. Treća osobina je nedostatak državne kontrole. Ukoliko zemlja zbog unutrašnje-političkih ciljeva vodi kratkoročnu monetarnu politiku, time dovodi u pitanje stabilnost svoje valute i na međunarodnom finansijskom tržištu. Četvrta osobina je potreba za jakom, centralizovanom državom. Sjedinjene Američke Države (SAD), su jaka centralizovana država, dok Evropa nije – i upravo to predstavlja potencijalnu slabost evra. Ako zemlji pretila opasnost od nemira ili rata, njena valuta depresira. Ali Evropa se nalazi pod zaštitom SAD i vreme hladnog rata je prošlo, tako da je ovaj rizik izuzetno nizak.

Peto, sve velike međunarodne valute u prošlosti su imale zlatnu ili srebrnu podlogu. Evro kao nova valuta, počinje bez zlatne podrške. Jedinu garanciju predstavlja njegova tržišna vrednost u SAD-a i obavezivanje ECB da će održavati cenovnu stabilnost. I pored toga treba imati u vidu da zemlje članice monetarne unije poseduju znatnu količinu zlatnih rezervi - 400 milijardi unca, (SAD ima 200 milijardi unca), što predstavlja 40% svetskih rezervi zlata. Osim toga, zemlje EU imaju suficit u razmeni sa inostranstvom od oko 450 miliona dolara što je 3-4 puta više od rezervi SAD.

Šesta karakteristika je nepromenljivost i trajnost valute. Mora postojati vera da će evro trajati ne samo narednih deset i dvadeset nego narednih sto i više godina. Ukoliko ovaj osećaj ne postoji niko neće želeti da poseduje evro obveznice niti samu monetu.

Sve ovo nas dovodi do sedme karakteristike – niske kamatne stope. Velike svetske valute su uvek povezane sa niskim kamatnim stopama. Ukoliko posmatramo različita valutna područja videćemo da nijedna valuta nije nikad imala apsolutnu dominaciju. U antičko doba postojala je rimska, grčka i egipatska zasebna valutna oblast. Dalje, u Srednjem veku, postojalo je islamsko valutno područje, pagansko područje i hrišćansko područje u Centralnoj Evropi. U devetnaestom veku, od 1873-1914, postojao je zlatni blok, srebrni blok i blok papirnih valuta. U budućnosti predviđaju se blokovi dolara, jena i evra.

10. Zaključak

Evro je ime nove evropske valute. On omogućava lakše upoređivanje cena, nova valuta stvara stabilno okruženje za poslovanje, stimuliše rast i konkurentnost.

Jedanaest zemalja Evropske unije (Belgija, Nemačka, Španija, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Austrija, Portugalija i Finska) su usvojile evro kao jedinstvenu valutu 1. januara 1999. godine. Na

isti datum utvrđena je i stopa konverzije između evra i nacionalnih valuta. Od 1. januara 2001. godine Grčka postaje član evro zone. Tokom ovog perioda evro se koristi kao elektronski novac za transfere, plaćanja kreditnim karticama i sl. Evro, u vidu papirnog i kovanog novca, je ušao u promet 1. januara 2002. godine. Posle ovog datuma moguće je vršiti plaćanja sa evrom u bilo kojoj zemlji Evrolenda.

Evropska monetarna unija (EMU) označava jedinstvenu monetarnu politiku unutar jedinstvenog ekonomskog prostora i prema tome predstavlja logičnu dopunu do jedinstvenog tržišta. Jedini subjekt kreiranja i kontrolor novčane mase je Evropska centralna banka (ECB).

Prednosti jedinstvene valute su velike. Jedna valuta na teritoriji 12 zemalja znači da putnici više nemaju potrebu da vrše konverziju prilikom ulaska u svaku zemlju posebno, niti da pri tome plaćaju stopu konverzije. Za preduzeća i potrošače to znači da više ne postoji neizvesnost po kojoj ceni će se roba kupiti odnosno prodati. Ukoliko su cene robe i usluga izražene u istoj valuti, sama valuta će jačati ujedno doprinoseći prosperitetu cele EU. Na ovaj način, uvođenje jedinstvene valute će jačati ekonomski razvoj i povećati zaposlenost.

Predviđanja nekih ekonomista (Robert Mundel i drugi)¹⁶ su da će nakon uvođenja evra 1.01.2002. godine u EMU ući Švedska, Danska i Britanija. Ako sve ide po planu do 2005. godine evrozoni će pristupiti Slovenija, Češka, Poljska, Mađarska i Estonija. Zaključno sa 2010. godinom nijedna evropska zemlja neće moći da priušti da bude izvan evrozone. Stoga će i Slovačka, Hrvatska, Litvanija, Latvija, Rumunija, Jugoslavija i Bugarska morati da uđu u monetarnu uniju.

Paritet dolar-evro će postati najvažniji u svetu, pa ni Evropi ni SAD-u neće biti u interesu da imaju velike valutne fluktuacije. Uvođenje evra prema tome predstavlja korak ka stabilizaciji. Japan će, takođe, želeti da veže svoju valutu za odnos dolar-evro. I tako dolazimo do situacije gde postoje fiksni pariteti. Sve ovo će uticati da se Međunarodni monetarni fond (MMF) vrati svojim Breton-Vudskim ciljevima.

---

16 Ibid.

Dodatak 1. Proces stvaranja Evropske monetarne unije

- **18. april 1951.** Šest zemalja je u Parizu potpisalo Sporazum o osnivanju Evropske organizacije za uglj i čelik (ECSC – European Coal and Steel Community)
- **25. mart 1957.** Sporazum o osnivanju *Evropske ekonomske zajednice* (EEC – European Economy Community) potpisan u Rimu;
- **24. april 1972.** Sporazum o tzv. *evropskoj monetarnoj zmiji*;
- **mart 1973.** *Zajedničko plivanje valuta* zemalja EEZ-a u odnosu na američki dolar;
- **april 1973.** Osnovan je *Evropski fond za monetarnu saradnju* (EMCOF) – zamenio ga je Evropski monetarni institut (EMI);
- **1974.** *Evropska obračunska jedinica* (EUA – European Unit of Account) – zamenio ju je ECU (eki);
- **6. i 7. jul 1978.** Na Evropskom savetu, održanom u Bremenu, Francuska i Nemačka su predstavile šemu bliže monetarne saradnje tzv. *Evropski monetarni sistem* (EMS – European Monetary System) koji treba da zameni evropsku monetarnu "zmiju"
- **mart 1979.** Evropski monetarni sistem zamenio je evropsku monetarnu zmiju; *Mehanizam deviznog kursa* (ERM – Exchange Rate Mechanism) $\pm 2,25\%$; *ECU* (European Currency Unit) (eki - Evropska novčana jedinica) – zamenio je EUA, a zamenjen je EURO-om; *EMCOF*
- **1. januar 1981.** *ECU* je zamenio sve obračunske jedinice u Evropskoj zajednici;
- **26 - 27. jun 1989.** *Evropska monetarna unija* (EMU – European Monetary Union) (usvajanjem izveštaja Žaka Delora u Madridu);
- **1. jul 1990.** Zvanični početak 1. faze EMU ukidanjem svih ograničenja u kretanju kapitala među članicama;
- **7. februar 1992.** *Mastrihtski sporazum* – kompletiranje EMU kroz 2 i 3 fazu (revizija Rimskog sporazuma);
- **1. januar 1994.** Stvoren je Evropski monetarni institut (EMI – European Monetary Institute) i time je zvanično počela 2. faza EMU. Njenim stvaranjem gasi se Komitet guvernera (Committee of Governors);
- **decembar 1995.** Usvajanje naziva "evro (euro)" za Evropsku valutu;
- **jun 1997.** Amsterdamski sporazum – Usvojen Pakt o stabilnosti i rastu (Stability and Growth Pact) kako bi se obezbedila budžetska stabilnost u zemljama EU;
- **1. jun 1998.** Osnovana je Evropska centralna banka (ECB – European Central Bank) ukida se EMI;

- **1. januar 1999.** Kvalifikovalo se 11. zemalja za ulazak u 3. fazu EMU (Nemačka, Francuska, Irska, Finska, Belgija, Holandija, Luksemburg, Španija, Portugalija, Austrija i Italija) osim Velike Britanije, Danske, Grčke i Švedske. Euro se uvodi kao elektronski novac;
- **1. januar 2001.** Grčka se kvalifikovala za ulazak u zonu evra;
- **1. januar 2002.** ECB uvodi evro papirni i kovani novac;
- **1. jul 2002.** Evro je jedina valuta u EMU, nacionalne valute su povučene iz opticaja.

Dodatak 2. Prijem zemalja u Evropsku uniju

Država članica	Godina prijema
Belgija	1957
Francuska	1957
Nemačka	1957
Italija	1957
Luksemburg	1957
Holandija	1957
Velika Britanija	1973
Danska	1973
Irska	1973
Grčka	1981
Porugalija	1986
Španija	1986
Austrija	1995
Švedska	1995
Finska	1995

Dodatak 3. Vrednost EVRA¹⁷

1,00	EUR (€)	ZEMLJE EU
1,95583	DEM	Nemačka
13,7603	ATS	Austrija
6,55957	FRF	Francuska
166,386	ESP	Španija
0,787564	IEP	Irska

¹⁷ Internet, 12/21/2001, <http://www.nbj.yu.html>.

1,00	EUR (€)	ZEMLJE EU
1936,27	ITL	Italija
40,3399	LUF	Luksemburg
2,20371	NLG	Holandija
40,3399	BEF	Belgija
200,482	PTE	Portugalija
5,94573	FIM	Finska
340,750	GRD	Grčka

Mina ZIROJEVIĆ and Sanja JELISAVAC

THE EUROPEAN MONETARY UNION AND EURO

SUMMARY

The euro is the name of the new European currency. The euro makes it easier to travel and to compare prices, and the common currency gives a stable environment for businesses, stimulating growth and competitiveness.

On 1 January 1999, 11 of the European Union countries adopted the euro: Belgium, Germany, Spain, France, Ireland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Austria, Portugal and Finland. On that date the conversion rates between the euro and the old national currencies were fixed. From 1 January 2001, Greece is also part of the euro zone. During this period the euro is already used for transfers, payment with credit cards, etc. Euro bank notes and coins are available from 1. January 2002. After that date you can pay with the same notes and coins everywhere in the euro zone.

If they are to join the Euro, the Member States must bring their economies closer together (this is known as achieving “convergence”). Four convergence criteria have been established for that purpose: Member States must avoid excessive government deficits. Their performance is measured against two reference ratios: 3% of GDP for the annual deficit and 60% of GDP for the stock of government debt; inflation should not exceed by more than 1.5 percentage points that of the three best performing Member States in terms of price stability in the previous year; the country’s currency must have remained within the normal fluctuation margins of the European Monetary System (EMS) for at least two years; long-term interest rates should not exceed by more than 2 percentage points the average of the three Member States with the lowest rates in the Union.

Economic and monetary union (EMU) means a single monetary policy within a single economic market, and is therefore the logical complement to the single market. The EMU is run by a European Central Bank independent of national governments and Community institutions.

The advantages of a single currency are numerous. For one, a single currency means that travelers across the Community no longer have to change money, while losing money on every transaction. Small business and consumers, a single currency will also take away the uncertainty about the price for which goods are sold. Furthermore, if goods and services are priced in one and the same currency will be strengthened considerably, much to the Community's benefit as a whole. In this way, the single currency will also help simulate growth and employment.

The prediction of some economists (Robert Mundell) is that after the year 2002. the European monetary Union will include its current 12 members plus Sweden, Denmark, and Britain. By 2005, Slovenia, the Czech Republic, Poland, Hungary, and Estonia will also be in. And by 2010, assuming all goes well and the monetary union is prosperous, no country in Europe will want to, or be able to, afford to stay out. Thus, Slovakia, Croatia, Lithuania, Latvia, Romania, FR Yugoslavia, and Bulgaria will all join the monetary union.

The dollar-euro exchange rate is going to become the most important price in the world, and neither Europe nor the United States is going to want to have big fluctuations in that price. This will be a movement toward stabilization, institutional or otherwise, de facto, to stabilize and reduce fluctuations. When that happens, Japan will not want to let its exchange rate diverge very much from the dollar-euro rate, so that by 2010 we will be back to a world where we get more fixed exchange rates, and the International Monetary Fund will be dragged back to its original function.